

GOMILE IZ STAREJŠE ŽELEZNE DOBE POD POŠTELO

I. UVOD

Biba Teržan

Pod Poštelo, z mogočnimi zemljenimi nasipi utrjeno naselbino iz starejše železne dobe, ki leži na iztekajočem se najbolj vzhodnem grebenu Pohorja, se razteza več pripadajočih grobišč (*sl. 1*). Najbližje leži tik pod naselbino, na naslednji nižji terasi pohorskega grebena, znano pod ledinskim imenom Lepa ravna ali pri Habakuku, kjer se razprostira tako obsežno gomilno kot tudi plano grobišče. Tu je Stanko Pahič leta 1972 zaradi gradnje ceste odkril prve plane žgane grobove, za katere se je izkazalo, da so del obsežnega planege grobišča. Leta 1981 je bilo namreč s sondažnimi izkopavanji na terasi nad cesto odkritih še nekaj grobov,¹ moderne raziskave z geofizikalnimi metodami ter preverjanje izsledkov le-teh meritev z arheološkimi izkopi površin manjšega obsega pa so razkrile, da se na jugovzhodnem robu terase in pobočju razprostira plano grobišče z več desetimi grobov.² Vzhodno od njega, na terasi in z globokim usekom ločenih dveh vzhodnih grebenih, pa se v dveh izrazitih gručah vrstijo številne večje in manjše gomile, ki so znane že vsaj od sredine 19. stol dalje in so bile v preteklosti deloma že prekopane in izropane.³ Tudi na tem gomilnem grobišču smo izvedli sistematične geofizikalne meritve in eno izmed gomil revizijsko tudi sondirali.⁴

Posamezne gomile so se nahajale tudi na jugovzhodnem pobočju, ki se od Pošte spušča proti Razvanju.⁵ Na eni izmed njih, ki smo jo poimenovali Velika gomila, so se zaradi njene očitne ogroženosti leta 1991 vršila zaščitna arheološka izkopavanja. Le-ta so razkrila monumentalno zidano grobnico, ki pa je bila prav tako žal že deloma poškodovana in tudi izropana neznano kdaj v preteklosti.⁶

Prostrano gomilno grobišče se je širilo pod vznožjem Pohorja od Razvanja proti Pivoli in Spodnjim Hočam, vendar je danes že skoraj povsem izginilo. Verjetno so bile tudi tu gomile razporejene v gručah, kar nakazujejo le še komaj razpoznavni obrisi nizkih vzpetinic vzhodno od ceste Razvanje–Pivola ter dobro ohranjena skupina gomil na območju

¹ Pahič 1974; Teržan 1990, 306 ss, sl. 43–49; T. 53–59.

² Črešnar, Vinazza 2019, 443–445, sl. 3; 5.

³ Teržan 1990, 306 ss, sl. 41–42, 55–73; T. 60–62.

⁴ Glej Črešnar, Vinazza 2019, 445–446, sl. 6.

⁵ Teržan 1990, 256 ss, sl. 2.

⁶ Glej tu Strmčnik Gulič, Kajzer, Kramberger.

EARLY IRON AGE TUMULI OF POŠTELA

I. INTRODUCTION

Biba Teržan

The Early Iron Age hillfort of Poštela, fortified with mighty earthen ramparts, is located on the easternmost ridge of the Pohorje Hills. Below it, there are several associated cemeteries (*fig. 1*). The cemetery closest to the settlement, on the terrace just below it, is located at a site known as 'Lepa ravna' or 'at Habakuk'. It comprises a vast tumulus cemetery and a flat cemetery. The first few flat cremation burials have been excavated in 1972 by Stanko Pahič in advance of the construction of a road. In 1981, trial trenching on the terrace above the road revealed further burials,¹ while modern investigations using geophysical measurements ground-truthed by test trenches have revealed a flat cemetery with several tens of graves extending across the edge of the terrace and the slope.² To the east of this flat cemetery, on the terrace and on two narrow ridges, separated by a deep cut, are numerous tumuli of different sizes forming two separate groups. They have been known at least since the mid-19th century and have already been partially dug up and looted in the past.³ Systematic geophysical survey has been conducted here as well and one of the tumuli has been trial trenched.⁴

Individual tumuli are also located on the south-eastern slope of Pohorje that descends towards Razvanje.⁵ One of these, named the 'large tumulus', came under serious threat and was therefore the focus of the rescue archaeological excavations in 1991. These unearthed a monumental stone-built burial chamber that had already been damaged and looted in the past.⁶

The vast tumulus cemetery extending along the foot of the Pohorje Hills from Razvanje to Pivola and Spodnje Hoče has now all but disappeared. The tumuli were probably arranged in groups, as suggested by the barely discernible outlines of low mounds east of the road from Razvanje to Pivola, as well as by the well preserved group of tumuli at present in the area of the Botanical gardens of the University of

¹ Pahič 1974; Teržan 1990, 306 ff, figs. 43–49; T. 53–59.

² Črešnar, Vinazza 2019, 443–445, figs. 3; 5.

³ Teržan 1990, 306 ff, figs. 41–42, 55–73; T. 60–62.

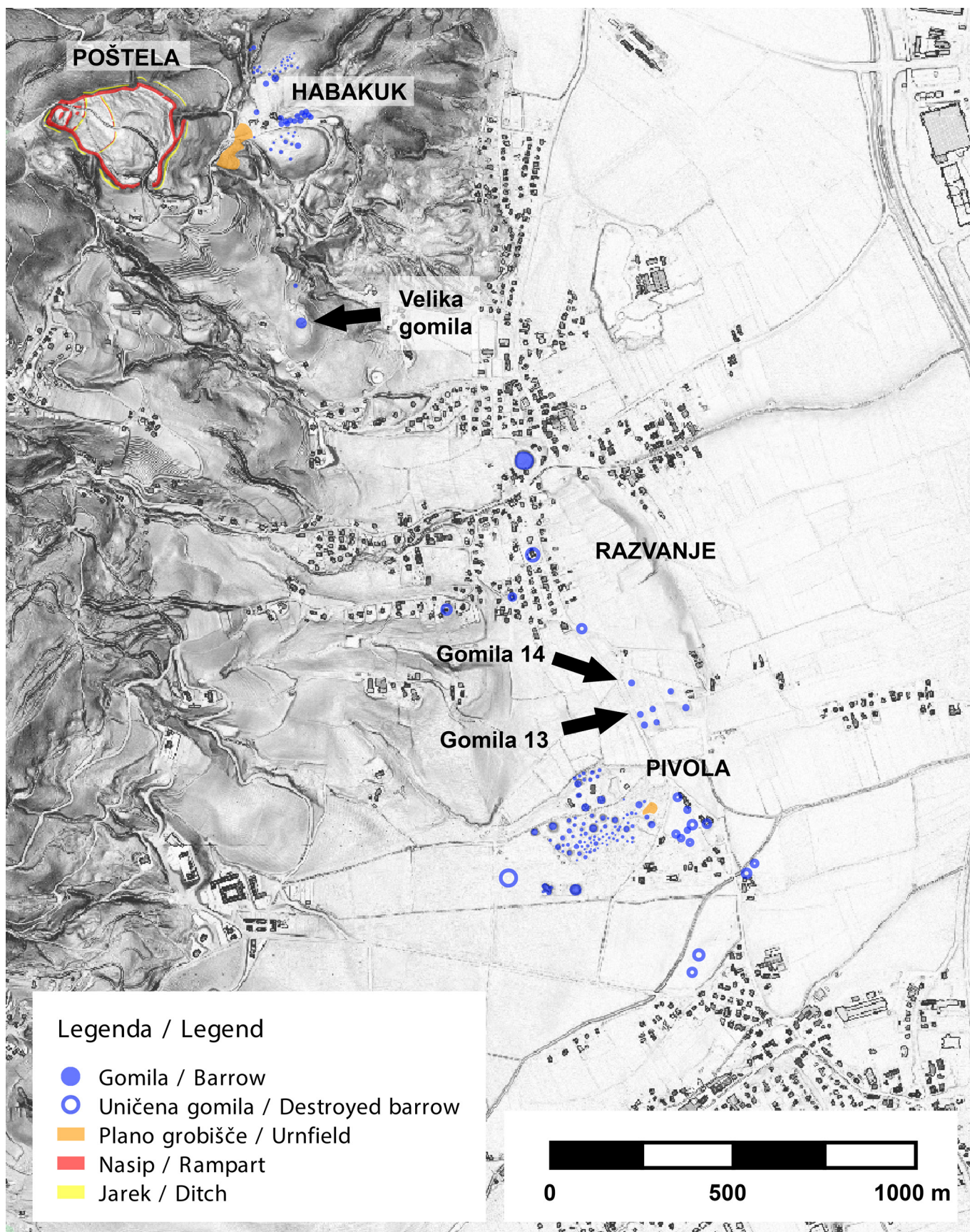
⁴ Črešnar, Vinazza 2019, 445–446, fig. 6.

⁵ Teržan 1990, 256 ff, fig. 2.

⁶ See here Strmčnik Gulič, Kajzer, Kramberger.

Slika 1. Višinska utrjena naselbina Poštela s pripadajočimi grobišči. S puščicami so označene gomile, predstavljene v sledečih poglavjih (prirejeno po Črešnar, Vinazza 2019, sl. 2).

Figure 1. Poštela hilltop fortified settlement with associated cemeteries. Arrows are pointing on the tumuli, presented in the following chapters (arranged after Črešnar, Vinazza 2019, fig. 2).

današnjega Botaničnega vrta Univerze v Mariboru in severozahodno od njega ležeči veliki gomili v smeri proti Pohorskemu dvoru (*sl. 1*). Tudi o teh gomilah obstajajo novice že iz sredine 19. stol. Kar nekaj jih je bilo že raziskanih oz. izropanih, večina arheoloških najdb pa je neznan kje.⁷ Ker se njihova ogroženost v zadnjih desetletjih še povečuje, predvsem zaradi intenzivnega obdelovanja poljedelskih površin in tudi

⁷ Glej tudi Teržan 1990, 326 ss, sl. 74–85; T. 53–66.

Maribor and two large tumuli to the northwest of it, in the direction towards Pohorski dvor or Hompoš Castle (*fig. 1*). These tumuli were already first mentioned in the mid-19th century. A number of them have been investigated or robbed, but the current location of most of the recovered finds is unknown.⁷ The tumuli have come under increasing threat in recent decades, mainly through the intensive land

⁷ Also see Teržan 1990, 326 ff, figs. 74–85; T. 53–66.

drugih nenadzorovanih posegov v naravo, sta bili leta 1989 in nato še leta 2006 z zaščitnimi arheološkimi izkopavanji raziskani dve gomili, in sicer gomila 14 in gomila 13,⁸ na območju Botaničnega vrta pa so bila poleg geofizikalnih meritev opravljena manjša sondažna izkopavanja.⁹

Da pošteljski naselbini pripadajo tudi nekoliko bolj oddaljene gomile, kot so tiste, odkrite pri Rogozi,¹⁰ in najdbe, ki so prišle na dan pri gradnji trgovske hiše E.Leclerc pri Bohovi¹¹, je sicer verjetno, a ne povsem gotovo, saj bi lahko predstavljale ostanke grobišč nižinskih kmetij ali zaselkov. Kot kaže na novo odkrit zaselek iz starejše železne dobe pri Hotinji vasi¹², ni izključeno, da moramo računati z več podobnimi naselji v nižinskem svetu v bližnji in daljni okolici Poštela in da lahko tudi njim pripišemo od Poštela bolj oddaljene gomile ali gomilna grobišča.

cultivation and uncontrolled interventions, which led to rescue excavations first in 1989 and again in 2006. Two tumuli, 14 and 13, were investigated,⁸ while geophysical survey and small trial trenching was conducted in the area of the botanical gardens.⁹

The association of more distant tumuli, such as those at Rogoza,¹⁰ and of the finds that came to light during the construction of the E.Leclerc store near Bohova¹¹ with the settlement at Poštela is likely, but not certain, as the tumuli may also have belonged to farmsteads or hamlets in the lowland. The recent discovery of an Iron Age hamlet at Hotinja vas¹² has shown that we should consider the possibility of several similar lowland settlements existing in the surroundings of Poštela as well and that the more distant tumuli or tumulus cemeteries may be ascribed to these.

LITERATURA / REFERENCES

Črešnar M., Vinazza M. 2019

Nove raziskave višinskih naselij na vzhodnih obronkih Pohorja in v severnih Slovenskih goricah / New research of hilltop settlements on the eastern fringes of Pohorje and the northern Slovenske gorice (NE Slovenia). – *Arheološki vestnik* 70, 437–472.

Gerbec T. 2019

Hotinja vas in nižinska poselitev na zahodnem obrobju Panonske nižine v starejši železni dobi. Ureditev naselja in njegovo časovno mesto / Hotinja vas and lowland settlement on the western edges of the Pannonian plain in the Early Iron Age. The organization of the settlement and its chronological position. – *Arheološki vestnik* 70, 473–486.

Kavur B. 2008

Izgubljeni grob / Lost grave. – *Annales* 18/2, 397–406.

Pahič S. 1974

Pošteljsko grobišče. – *Časopis za zgodovino in narodopisje* n.v. 10, 4–72.

Teržan B. 1990

Starejša železna doba na Slovenskem Štajerskem / The Early Iron Age in Slovenian Styria. – Katalogi in monografije 25, Ljubljana.

⁸ Glej tu Strmčnik Gulič, Teržan; Teržan, Črešnar, Kramberger.

⁹ Črešnar, Vinazza 2019, 447–448, sl. 8–9.

¹⁰ Glej tu Črešnar, Rogoza.

¹¹ Kavur 2008; glej tu Teržan, Poštela, kronologija, sl. 3.

¹² Gerbec 2019; glej tu Gerbec.

⁸ See here Strmčnik Gulič, Teržan; Teržan, Črešnar, Kramberger.

⁹ Črešnar, Vinazza 2019, 447–448, figs. 8–9.

¹⁰ See here Črešnar, Rogoza.

¹¹ Kavur 2008; see here Teržan, Poštela, Chronology, fig. 3.

¹² Gerbec 2019; see here Gerbec.